

OPERA

MIEJSKI
TEATR
MUZYCZNY

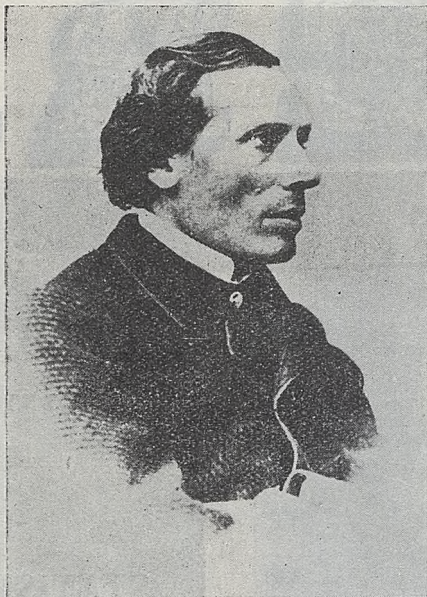
STANISŁAW
MONIUSZKO

STRASZNY DWÓR

OPERA
W CZTERECH
AKTACH

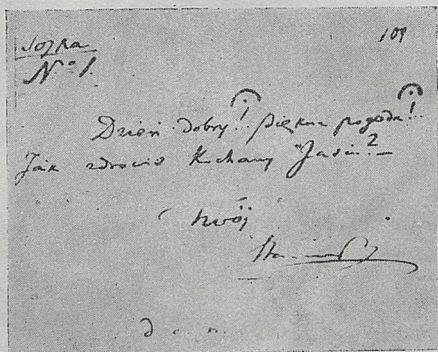
KRAKÓW
1964 R.

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY: KAZIMIERZ KORD

JAN CHĘCIŃSKI

autor libretta „Strasznego dworu”

Fotokopia jednego z charakterystycznych listów Moniuszki do J. Chęcińskiego — przypuszczalnie w sprawie zamówionego libretta operowego

STANISŁAW MONIUSZKO

Straszny Dwór

Po sukcesie odniesionym przez „*Verbum nobile*” Moniuszko zapragnął wystąpić z operą komiczną większych rozmiarów.

Już poprzednio znalazł w Janie Chęcińskim literata, który posiadał duże wycucie sceny, a zarazem zrozumienie dla muzyki dramatycznej. Chęciński był autorem libretta *Verbum nobile*, miał też stworzyć libretto do nowej opery Moniuszki. Temat zaczerpnął z opowiadania *Straszny Dwór*, zawartego w zbiorze Kazimierza Władysława Wójcickiego pt. *Stare gawędy i obrazy*. Prosta i nikłą treść noweli rozbudował Chęciński do rozmiarów, które mogły wypełnić cztery akty, pogłębił zarazem psychikę występujących w niej postaci oraz nadał całości nowy koloryt. Akcja opowiadania Wójcickiego rozgrywa się w XVII w., jednak Chęciński wprowadził nowe osoby („sfrancuziały” Damazy) i nadał cześnikowej cechy intrygantki wieku XVIII, tak, że w rezultacie przesunął epokę akcji na czasy późniejsze.

Zaczęte w jesieni 1861 r. nowe libretto było gotowe już w lecie roku następnego. Kompozytor, który prawdopodobnie był inicjatorem wyboru tematu, rozpoczął już wtedy szkicowanie opery. Praca postępowała jednak dość wolno, okresy jej nasilenia były przeplatane dłuższymi przerwami, gdyż kompozytor nie pozostawał obojętny wobec rozgrywających się wtedy tragicznych wypadków, związanych z powstaniem styczniowym. Niewątpliwie Moniuszko musiał walczyć z poważnym oporem wewnętrznym, gdyż komponowanie opery komicznej w chwili gdy cały kraj krwawił się w walkach, mogło się wydać gorzką ironią. Jednak w gruncie rzeczy sprawa przedstawiała się inaczej. Cała atmosfera opery *Straszny dwór* przepełniona była gorącą miłością ojczyzny i umiłowaniem jej przeszłości. Podobnie jak *Pan Tadeusz*, dzieło Moniuszki miało przynieść narodowi ukojenie w jego cierpieniach, a przede wszystkim umocnić go w walce o wolność polityczną i sprawiedliwość społeczną. Te dwa czynniki zostały podkreślone w librecie całkiem wyraźnie. Miecznik w następujących słowach opisuje zalety, jakie powinni posiadać jego przyszli zięciowie:

*Kto z mych dziewczek serce której
W cnych afektów wplącze nić,
By uwieńczyć swe konkury
Musi dzielnym czelkiem być...*

*Piękną duszę i postawę
Niechaj wszyscy dojrzą w nim,
Śmiałe oko, serce prawe
Musi splatać w jeden rym.
Musi cnót posiadać wiele,
Kochać Boga, bratni lud,
Tęgo krzesać w karabele,
Grzmieć z gwintówki niby z nut.
Mieć w miłości kraj ojczysty,
Być odważnym jako lew,
Dla swej ziemi macierzystej
Na skinienie oddać krew.*

„Kochać lud” i „mieć w miłości kraj ojczysty” — to ideały, które przyświecają twórczości Moniuszki od wczesnej młodości aż do końca życia, ideały, o których nie zapomina, pisząc nawet pełną wesołości i pogody komedię muzyczną.

Tę patriotyczną atmosferę *Straszego dworu* wyczuli słuchacze od razu na premierze. Intencje librecisty i kompozytora były podkreślone tak wyraźnie, że zrozumiała je nawet bezduszną cenzura carska, która wkrótce po premierze zakazała wystawiania *Straszego dworu*, a decyzję swoją cofnęła dopiero po kilku latach.

Premiera *Straszego dworu* odbyła się 28 września 1865 r. Sukces dzieła był nadzwyczajny. Słuchacze byli do głębi poruszeni pięknem jego muzyki. Prasa jednak ograniczyła się do słów pochlebnych wprowadzić, lecz raczej dość chłodnych. Jedynie recenzent *Gazety Muzycznej i Teatralnej* z entuzjazmem podkreślił niezwykłą wartość dzieła, a sprawozdanie swoje zakończył gorącymi słowami: „Radzibyśmy każdego słuchacza z osobna poruszyć i przypomnieć mu: uważaj, jakie to piękne”.

W istocie, Moniuszko w *Strasznym dworze* osiągnął szczytowy punkt swojej twórczości. O ile w młodzieńczej *Halce* dał obraz malowany jakby szerokimi pociągnięciami pędzla, nie dbając nie raz o szczegóły, to tutaj wykazał mistrzowskie pogłębienie treści i formy, stwarzając prawdziwe arcydzieło. *Straszny dwór* jest tworem jednolitym i znakomicie zbudowanym z punktu widzenia techniki operowej. Muzyka jego jest rdzennie polska i prawdziwie moniuszkowska. Dają się w niej zauważyć ślady wpływów współczesnych mu kompozytorów, są one jednak podporządkowane indywidualności twórczej Moniuszki i służą jednej idei muzyczno-dramatycznej. Przykładem tego mogą być choćby pewne melodie związane z akcją, powtarzające się w ciągu opery kilkakrotnie w zależności od sytuacji scenicznej. Do nich należy motyw „ślubów kawalerskich”, „strachów”, domu rodzinnego i inne.

Niezwykle trafna jest w *Strasznym dworze* muzyczna charakterystyka poszczególnych osób i sytuacji, podziw też budzą sceny zespołowe, jak tercet *Cichy domku* (I akt), duet Stefana i Zbigniewa (III akt), kwartet córek miecznika i obu rycerzy (III akt), nie

mówiąc o słynnym chórze kobiet *Spod igiełek kwiaty rosną* (II akt), mazurze (IV akt), czy imponującym finale II aktu. W całej operze rozsiane jest mnóstwo melodii niezwyklej piękności. W każdym akcie spotykamy też fragmenty, które niezależnie od roli jaką odgrywają w operze, są same w sobie najpiękniejszymi utworami w całej naszej literaturze wokalne: wystarczy tu wymienić chociażby poloneza miecznika, arię Stefana lub arię Skołuby.

Straszny dwór słusznie uważany jest za jedno z najwybitniejszych dzieł w naszym repertuarze operowym.

WŁODZIMIERZ POŹNIAK

Wykonawca roli Zbigniewa w jednym z pierwszych przedstawień „Straszного двору”

STANISŁAW MONIUSZKO

STRASZNY DWÓR

Opera w 4 aktach (pięciu odsłonach)

LIBRETTO: JAN CHĘCIŃSKI

OBSADA:

Miecznik	STANISŁAW BURSZTYŃSKI
	ADAM SZYBOWSKI
Hanna }	TERESA GRYBOŚ
} jego córki	DANUTA ŁOPATÓWNA
	TERESA WESSELY
Jadwiga)	ALICJA KRAWIEC
	ALICJA PAŁOWSKA
	WALERIA SZAJOWSKA
Damazy, <i>totumfacki Miecznika</i> . .	JAN LACHOWSKI
	STEFAN STARZYK
	JANUSZ ŻELOBOWSKI
Stefan }	KAZIMIERZ MYRLAK
} towarzysze pancerni	WIESŁAW OCHMAN
	BOLESŁAW PAWLUS
Zbigniew }	WINCENTY GŁODEK
	TADEUSZ PODSIADŁO

Cześnikowa, <i>ich stryjenka</i>	BARBARA MARCZYŃSKA
	SONIA JASKUŁA
Maciej, <i>stary sluga</i>	KAROL LEHNERT
	ANTONI WOLAK
Skołuba, <i>klucznik</i>	STANISŁAW LACHOWICZ
	ANDRZEJ PAŁOWSKI
Marta, <i>klucznica</i>	STANISŁAWA DYRAS
	GENOWEFA SZARBLEWSKA
Grześ, <i>parobczak</i>	WIESŁAW KOLANKOWSKI
	WŁADYSŁAW PYŚ
Ochmistrzyni	STANISŁAWA DYRAS
	MARIA SEJDOR

Luzacy, pacholkiwie, towarzysze pancerni, wieśniacy i wieśniaczki, myśliwi,
goście Miecznika.

Rzecz dzieje się w pierwszej połowie XVIII w.

Dekoracje:
BOLESŁAW KAMYKOWSKI

Kostiumy:
WOJCIECH DŁUGOSZ

Choreografia:
HENRYK DUDA

Reżyseria:
JERZY RONARD-BUJAŃSKI

Dyrygent:
ROMAN MACKIEWICZ

Asystenci scenografa:
ZUZANNA PIĄTKOWSKA
TADEUSZ GRONDAL

Kierownictwo muzyczne:
ROMAN MACKIEWICZ

Korepetytorzy:
IRENA BLAHACZKOWA
JAN GRABOWSKI

Inspicjent:
WIESŁAW KOLANKOWSKI

LIBRETTO:

AKT I

Odsłona 1. Scena przedstawia obóz towarzyszy pancernych, powracających z wyprawy wojennej. Wśród nich znajdują się dwaj bracia: Stefan i Zbigniew oraz ich stary sługa Maciej. Rycerze żegnają się z towarzyszami, aby powrócić do domu i „oreź swój zamienić na pług”. Układając plany na przyszłość, bracia postanawiają pozostać na zawsze w stanie bezżennym i śpiewają z zapalem „*Nie ma niewiast w naszej chacie, vivat semper wolny stan*”.

Odsłona 2. W dworku Stefana i Zbigniewa służba oczekuje przybycia paniczów. Po chwili zjawiają się oczekiwani młodzieńcy, uroczyście witani przez domowników. Głęboko wzruszeni powrotem do rodzinnego domu, obaj bracia wraz z Maciejem oddają się wspomnieniom (tercet *Cichy domku*) i powtarzają niedawno złożoną obietnicę. Nagle wpada służący, meldując o przyjeździe stryjenki cześnikowej. Bracia są przerażeni, gdyż znają dobrze ruchliwość stryjenki, która zawsze ma głowę pełną planów i umie je przeprowadzać z wielką energią. I rzeczywiście, cześnikowa zaledwie przywitała się z bratankami, już opowiada o kandydatkach, wybranych przez nią na żony dla nich. Bracia są jednak nieugięci wobec nalegań stryjenki. Teraz zaś chcą udać się do przyjaciela ich ojca, miecznika, aby odebrać złożone tam dla nich pieniądze. Cześnikowa wie, że miecznik ma dwie piękne córki, co może pokrzyżować jej plany matrymonialne, opowiada więc — aby odwieść bratanków od wyjazdu — że siedziba miecznika w Kalinowie nosi nazwę „Strasznego dworu”, gdyż w nim straszny. Rycerze śmieją się z tego, jednak opowiadanie cześnikowej wywarło silne wrażenie na zabobonnym Macieju.

AKT II

W dużej komnacie dworu kalinowskiego grupa kobiet i dziewcząt wyszywa wzorzyste serwety i przędzie len (chór: *Spod igielek kwiaty rosną*). Jest wieczór sylwestrowy, toteż córki miecznika, Hanna i Jadwiga, postanawiają zabiawić się wróżbami. Podczas przygotowań Jadwiga śpiewa dumkę (*Biegnie słuchać w lasy, w knieje*). Po chwili zjawia się totumfacki miecznika Damazy, wnosząc воск i miskę z wodą. Podczas sceny lania wosku dowiadujemy się, że Damazy pragnąłby poślubić którąkolwiek z córek miecznika, one jednak nie zwracają na niego uwagi. Zabiegi Damazego obserwuje miecznik, który rozwiewa od razu złudzenia poszukiwacza bogatej żony (aria miecznika *Kto z mych dziewczek*

serce której). Tę scenę przerywa przybycie cześnikowej, która wyprzedza bratanków, aby przedstawić ich przed miecznikiem jako zabobonnych tchórzów. Wobec tego miecznikówny postanawiają zabawić się kosztem przesądnych młodzieńców. Rozmowę przerywa przybycie myśliwych, którzy wiodą spór o to, kto zabił dzika: czy jeden z domowników miecznika, Skołuba, czy też któryś z przejeżdżających przypadkiem dwóch młodych szlachciców. Ale oto ci dwaj nadchodzą. Stefan i Zbigniew witają się z miecznikiem, a równocześnie myśliwi rozstrzygają spór, dochodząc do wniosku, że dzika zabił Maciej. Skołuba jest oburzony i postanawia zemścić się.

AKT III

Skołuba wprowadza Macieja do pokoju gościnnego i mówi, że w tej izbie straszy. Gdy ktoś obcy tu zamieszka, to dawno zepsuty zegar zaczyna o północy grać kuranty, a prababki miecznika wychodzą z płócien portretów (aria *Ten zegar stary*). Nadchodzą obaj panice, niebawem jednak na scenie pozostaje tylko Stefan. Marzy on o pięknych oczach Hanny i nie boi się, gdy stary zegar zaczyna grać kuranty (aria *Cicho dokoła*). Pojawia się znowu Zbigniew i w rozmowie z bratem wyznaje, że uległ urokowi Jadwigi. Rozmowie tej przysłuchują się obie panny ukryte za portretami. Gdy jednak zdradziły swą obecność, bracia wybiegają za nimi. Na scenie zostaje sam Maciej. Wtedy z zegara wysuwa się Damazy, który chciał również straszyć swoich konkurentów. Maciej jednak, gdy ma do czynienia z żywym człowiekiem, odzyskuje odwagę i zatrzymuje przemocą niefortunnego amanta, aż do przybycia swoich panów. Damazy stara się wywinąć z kłopotliwej sytuacji. Przyciśnięty do muru oświadcza, że dwór ten dlatego nazwano strasznym, gdyż powstał z krzywdy ludzkiej. Przejęci tą wiadomością bracia postanawiają opuścić Kalinów.

AKT IV

Młodzi rycerze pragną się pożegnać; miecznik sądzi, że powodem ich decyzji jest przestрах. Wtedy Maciej nie mogąc znieść takiego podejrzenia, powtarza opowiadanie, które usłyszał od Damazego. Do głębi oburzony miecznik oświadcza, że opowiadanie to jest kłamstwem. Nadjeżdżają goście, zwracając z drogi Damazego, który w obawie o konsekwencje swej intrygi chciał uciec. Odzyskuje jednak rezon i próbuje prosić o rękę najpierw jednej, potem drugiej córki miecznika. Ubiegają go jednak Stefan i Zbigniew. Miecznik oddaje swe córki rycerzom i wyjaśnia tajemnicę „Strasznego dworu”: pradziad obecnego dziedzica miał dziewięć córek i wszystkie wydał za mąż ku zazdrości mieszkających w okolicy panien, których matki nazwały wtedy Kalinów „Strasznym dworem”.

ZESPÓŁ ORKIESTRY

I skrzypce:

1. Roesner Zdzisław —
koncertmistrz
2. Wasik Anatoliusz
3. Bruczkowski Eustachy
4. Suchorowska Danuta
5. Skrobacz Leszek
6. Sitek Erwin
7. Leśniak Wacław
8. Pilawski Czesław
9. Solarczyk Stefan
10. Mirowicz Tadeusz

II skrzypce

1. Olejniczak Henryk
2. Kozik Roman
3. Skocz Władysław
4. Wojcieszek Jan
5. Patrońska Zofia
6. Stańko Józef
7. Filimowski Kazimierz

Altówki:

1. Łabuś Leopold
2. Muszański Czesław
3. Satora Mieczysław
4. Majka Michał
5. Gulanowski Kazimierz

Wiolonczele:

1. Makowicz Józef —
koncertmistrz
2. Stefański Stanisław
3. Przysiał Jerzy
4. Żmijowski Władysław
5. Grzymek Zofia

Kontrabasy:

1. Kolasa Bolesław
2. Dubrawski Władysław
3. Mitka Jan
4. Słowik Zdzisław

Flety:

1. Jaworski Edward
2. Węgrzyn Stanisław
3. Towarnicki Jerzy

Oboje:

1. Korczyński Kazimierz
2. Stengl Wacław

Rózek angielski:

1. Oracz Tadeusz

Klarnety:

1. Wyczyński Ignacy
2. Siwiec Stefan
3. Orczyk Stanisław

Fagoty:

1. Thiel Henryk
2. Gryboś Damian

Kontrfagot:

1. Pyrek Józef

Trąbki:

1. Czech Bronisław
2. Kunert Zygmunt
3. Jodłowski Tadeusz

Waltornie:

1. Peculewicz Czesław
2. Łabuś Stefan
3. Polak Edmund
4. Wróbel Józef

Puzony:

1. Piela Andrzej
2. Przybylski Jan
3. Bigoś Andrzej

Tuba:

1. Kania Eugeniusz

Perkusja:

1. Korczowski Zenon
2. Reindl Emil
3. Peller Ryszard

Harfa:

1. Rostkowska Helena

Fortepian i celesta:

1. Waldek Krystyna
2. Grabowski Jan

Inspektor Orkiestry:

HENRYK OLEJNICZAK

ZESPÓŁ CHÓRU

Soprany:

1. Bulat Karolina
2. Jamrozek Helena
3. Kunowska Magdalena
4. Kowalik Celina
5. Podhorecka Wisława
6. Sablik Krystyna
7. Sapalska Maria

Alty

8. Brainini Władysława
9. Budziaszek Stanisława
10. Dyras Stanisława
11. Dziedzic Zofia
12. Krajewska Genowefa
13. Staszewska Alina
14. Szeliga Leokadia

Tenory

15. Furmańczyk Zbigniew
16. Korzeniowski Zbigniew
17. Maur Stanisław
18. Migacz Zenon
19. Osak Karol
20. Pyś Władysław
21. Scisło Józef

Basy

22. Ciołczyk Ignacy
23. Głodek Wincenty
24. Karp Andrzej
25. Kaszyński Bronisław
26. Korzeń Tadeusz
27. Namaczyński Andrzej
28. Radłowski Zbigniew

Inspektor Chóru:
ANDRZEJ KARP

WYKONAWCY „MAZURA”

Kobiety:

1. Mirosława Bachorz
2. Kazimiera Dąbrowicz
3. Teresa Dzięglówna
4. Maria Gidlewska
5. Anita Kiwiorska
6. Ewa Papée
7. Krystyna Truszkowska
8. Krystyna Zuczenia

Mężczyźni:

1. Anatol Albrecht
2. Włodzimierz Apostolski
3. Jacek Heczko
4. Józef Kieljan
5. Witold Major
6. Józef Parużnik
7. Julian Tota
8. Włodzimierz Waruszyński

Inspektor baletu
EWA PAPEE

BIEŻĄCY REPERTUAR OPEROWY:**W. A. MOZART: UPROWADZENIE Z SERAJU****G. ROSSINI: CYRULIK SEWILSKI****G. DONIZETTI: DON PASQUALE****ST. MONIUSZKO: HALKA****ST. MONIUSZKO: STRASZNY DWÓR****P. CZAJKOWSKI: ROMEO I JULIA (balet)****P. CZAJKOWSKI: FRANCESCA DA RIMINI (balet)****P. CZAJKOWSKI: DAMA PIKOWA (w przygotowaniu)****J. MASSENET: DON KICHOT****G. PUCCINI: MADAMA BUTTERFLY****G. PUCCINI: GIANNI SCHICCHI****G. PUCCINI: TOSCA****B. BARTOK: ZAMEK KSIĘCIA SINOBRODEGO****K. SZYMANOWSKI: HARNASIE (balet — w przygotowaniu)****K. SZYMANOWSKI: HAGITH (w przygotowaniu)**